

HA-LÊ-LUI-A hay ALLÊLUIA?

Lời Tác giả: Tôi viết bài này lúc đầu chỉ để giúp cho một chị trong ca đoàn, và chia sẻ với những người thân quen, nhưng sau đó có một số phản hồi được chuyển đến tôi. Vì vậy, tôi đã sửa và thêm một vài chi tiết trong bài, đồng thời có mấy ý kiến về những phản hồi đó. Xin gửi đến quý độc giả.

*Trong Phụng Vụ có hai từ: **Ha-lê-lui-a** và **A-men** được dùng rất nhiều, hai từ này đã trở [nên] quen thuộc với mọi Ki-tô hữu. Nhưng riêng từ **Ha-lê-lui-a** lại có một cách đọc khác là **Alleluia**. Sự khác biệt này đôi khi lại là đề tài gây tranh cãi. Theo tôi, sự khác biệt này chẳng có gì quan trọng lắm; nhưng cũng xin có vài ý kiến đóng góp, mong các vị chuyên môn chỉ giáo cho những gì còn thiếu sót vì sự hiểu biết có hạn của tôi. --Nguyễn Tuấn Hoan.*

oOo

A. Nguồn gốc từ Ha-lê-lui-a

Từ Ha-lê-lui-a có gốc là tiếng Hip-ri (Hebrew) הללויה được ghép bởi 2 từ: הלל có nghĩa là *Hãy chúc tụng, Hãy ca tụng*; và יהוה là hình thức viết tắt của từ יהוה có nghĩa là ĐỨC CHÚA mà trước đây thường dịch là Gia-vê (Công Giáo) hay Giê-hô-va (Tin Lành).

Từ Ha-lê-lui-a được dùng rất nhiều trong các Thánh vịnh: 104, 105, 106, 111, 112, 113, 115, 116... 146, 147, 148, 149, 150. Các bản dịch Kinh Thánh giữ lại từ này dựa trên cách chuyển tự (transliterate): halêlû-yâh. Trong từ này có mẫu tự ה được chuyển tự là **h** và được phiên âm là *Ha-lê-lui-a*.

Khoảng tk III tCN, bản Kinh Thánh Hip-ri Cựu Ước được dịch sang tiếng Hy-lạp gọi là bản Bảy Mươi (LXX). Ha-lê-lui-a được viết là: αλληλουια. Ta thấy có thêm 1 chữ λ nhưng lại mất đi chữ **h** vì trong bảng chữ cái Hy-lạp không có mẫu tự ‘**h**’, chữ ‘**H**’ là hình thức viết hoa của chữ êta = η (e dài).

Vào khoảng năm 390 đến 405, thánh Giê-rô-ni-mô dịch toàn bộ Kinh Thánh ra tiếng La-tinh là bản VULGATA (kể cả NOVA VULGATA gọi là bản Phổ Thông Mới – 1979) cũng viết theo Hy-lạp là ALLELUIA - vì trong tiếng La-tinh chữ ‘**h**’ luôn luôn câm, không đọc, kể như không có. Thí dụ: **habitare** đọc là **a-bi-ta-rê**; **historia** đọc là **is-tô-ri-a**; **homilia** đọc là **ô-mi-li-a**... (x. *Tiếng La-tinh – Văn phạm. Tập I, trang 22, Lm Louis Nguyễn Văn Bính, Giáo sư Đại chủng viện Huế*). Một số bản dịch tiếng Pháp cũng theo chiều hướng này: Bible de Jérusalem, Osty, TOB... vì trong tiếng Pháp chữ ‘**h**’ cũng không đọc (H muet).

Tuy nhiên, một số bản tiếng Anh gần đây đã giữ lại chữ ‘*Halleluja*’ như: American Standard Version (ASV, 1988); English Standard Version (ESV, 2007); New English

Translation (NET, 2006); Common English Bible (CEB, 2011); New American Standard Bible (NAS, 1997); The New American Bible (NAB, 2011); New International Version (NIV, 2011); Holman Christian Standard Bible (CSBO, 2009). Xem các Thánh vịnh nêu trên và sách Khải huyền 19, 1-6.

Một tác phẩm có giá trị là bộ *The New Jerome Biblical Commentary* mà ai học Kinh Thánh không thể không biết đến, đã dùng từ *hallēlū yāh* (x. NJBC, *edition 1990, article 34, section 3, p.524; sect. 163, p. 551*).

Như vậy, *Ha-lê-lui-a* hay *Allēluia* cũng đều có nghĩa là lời mời gọi *Hãy ca tụng Đức Chúa, Hãy chúc tụng Đức Chúa*. Một số bản dịch Anh ngữ trước đây đã dịch ra nghĩa: *Praise the LORD*. Nhưng dịch như vậy làm mất đi âm hưởng của tiếng Hip-ri. Vì vậy một số bản đã hiệu đính và ghi rõ *Halleluja* trong những lần in sau này (xem những bản dịch nêu trên).

Trong tiếng Hy-lạp, tuy không có chữ ‘*h*’ nhưng lại có một quy luật về hơi (*breathings*) với những từ có nguyên âm ở đầu, với dấu phẩy ngược trên nguyên âm ‘ gọi là hơi cứng (*rough breathing*), được phát âm như có một phụ âm bật hơi trước nguyên âm và đọc như một chữ *h*. Có một số bản Hy-lạp đã viết ἀλληλουϊά, có dấu hơi cứng trên ả nên được đọc là *Hal-lê-lui-a* (x. BGT- Kh 19, 1...)

B. Các bản dịch Kinh Thánh và Phụng Vụ tiếng Việt

HA-LÊ-LUI-A

1) Các bản dịch Kinh Thánh tiếng Việt trước đây không chú trọng nhiều đến nguyên bản Hip-ri, mà thường dịch từ bản La-tinh. Sau này có cha Nguyễn Thế Thuấn DCCT, một học giả uyên bác về Kinh Thánh, trong bản dịch, phần Cựu Ước chịu ảnh hưởng của bản Hy-lạp và La-tinh, nên ngài đã theo lối viết *Alleluia* trong các Thánh Vịnh. Nhưng trong Tân Ước, khi trích dẫn Cựu Ước thì ngài lại viết *Halleluya* (x. Kh 19, 1.3.4.6. *Kinh Thánh, 1976*). Điều đó cho thấy ngài đã có ý thay đổi từ này cho đúng theo Hip-ri, tiếc là ngài mất sớm, vì theo lời các bậc tiền bối trong Dòng Chúa Cứu Thế là học trò của ngài, thì ngài chưa hài lòng với bản dịch Cựu Ước.

2) Bản dịch của Nhóm Các Giờ Kinh Phụng Vụ ngay từ đầu đã theo khuynh hướng theo sát nguyên bản, ít là trong cách phiên âm các tên riêng hay những đặc ngữ của Kinh Thánh, vì thế đã phiên âm từ này là *Ha-lê-lui-a*.

3) Sách Lễ Rô-ma của Hội Đồng Giám Mục Việt Nam năm 1992, hiện vẫn còn sử dụng, thì trong phần *Quy Chế Tổng Quát* trang 28-29, các số 36-39 đã dùng *Ha-lê-lui-a*. Các Ca nhập lễ và Ca hiệp lễ trong suốt Mùa Phục sinh, từ trang 304 – 369 cũng luôn dùng *Ha-lê-lui-a*.

4) Bản dịch *Quy Chế Tổng Quát – Sách Lễ Rô-ma, năm 2000* của Ủy Ban Phụng Tự (HĐGMVN) trong đề mục Thánh vịnh đáp ca các số 61 – 64 cũng dùng *Ha-lê-lui-a*.

5) Từ Điển Công Giáo *500 mục từ* của Ủy ban Giáo Lý Đức Tin xuất bản năm 2011, đã xếp từ này ở vần **H** trang 147 với lời giải thích vẫn gọn đầy đủ ý nghĩa từ *HALLELUIA*.

6) Lịch *Những ngày lễ Công Giáo 2014-2015* trong phần ghi chú lưu ý về Mùa Chay trang 46 số 3 nhắc nhở: *Trong thánh lễ và Các Giờ Kinh Phụng Vụ, bỏ không đọc Hallêluia mỗi khi gặp*. Như vậy, dù có vài khác biệt nhỏ trong cách viết của mỗi bản dịch, thì vẫn có vần **H**: *Ha-lê-lui-a*. Trong tiếng Việt đương nhiên phát âm là **ha**.

ALLÉLUIA

Không kể những bản văn cũ cách nay mấy chục năm, thời gian gần đây cũng có một số tác giả hoặc ủy ban, với một lý do riêng nào đó, đã muốn sử dụng từ *ALLÉLUIA* (viết liền) hay *A-LÊ-LU-IA* trong một vài bản văn hoặc bản nhạc, bài hát... Điều này chẳng có gì ngạc nhiên và chúng ta tôn trọng sự chọn lựa đó. Tuy nhiên, một chị ca viên phục vụ lâu năm trong ca đoàn nói rằng: *“Hát Allêluia hay Ha-lê-lui-a cũng được, nhưng xét về nghệ thuật thì hát Ha-lê-lui-a sẽ làm cho âm điệu nhẹ nhàng, dễ hát, còn hát Allêluia nghe hơi chói”*.

Ý kiến này rất đúng, xin minh họa bằng một vài đoạn video rất hay sau đây:

<http://www.youtube.com/watch?v=jxIq59kRlgc>

<http://www.youtube.com/watch?v=1KF4j-t6i1c>

<https://www.youtube.com/watch?v=BBZ7AfZR9xs>

Nếu xét về nguồn gốc và những dẫn chứng trong thực tế thì phải chăng từ *Ha-lê-lui-a* vẫn có một ưu thế hơn dù rằng từ *Allêluia* không sai. Như vậy, đây chỉ là một lựa chọn giữa cái **đúng** và cái **đúng hơn**; và việc lý giải cho sự chọn lựa phải có tính thuyết phục chứ không áp đặt... Mong rằng ý nghĩa của từ là lời mời gọi: *Hãy ca tụng ĐỨC CHÚA* đừng trở thành cớ cho sự tranh cãi.

An Lạc ngày 1-11-2014

Nguyễn Tuấn Hoan

prhoanal@yahoo.com.vn

Ý KIẾN VỀ NHỮNG PHẢN HỒI

Một vài phản hồi được người quen chuyên tiếp đến tôi, trong đó có câu hỏi: **Nên dùng chữ Alleluia hay Halleluia?** Linh mục-nhạc sĩ Mi Trâm, phụ trách mục HỎI ĐÁP VỀ THÁNH NHẠC đã giải đáp như sau:

(Tôi sẽ chép lại từng câu giải đáp của tác giả và nêu ý kiến sau mỗi câu)

1) Halleluia là chữ Do thái. Còn Alleluia là từ đã La-tinh hóa. Bản văn phụng vụ lấy từ bản Vulgata (viết bằng tiếng La-tinh).

-Xin thưa, không phải là La-tinh hóa mà là bản dịch tiếng La-tinh, mà trong tiếng La-tinh, chữ **h** không đọc như tôi đã trình bày trong bài viết. Còn bảo rằng *Bản văn phụng vụ lấy từ bản Vulgata* là kiểu nói mập mờ, cố tình cho người khác lẫn lộn và hiểu lầm. Vì Phụng Vụ đương nhiên là phải dịch từ La-tinh, nhưng trong bản văn Phụng vụ có phần các Bài đọc Kinh Thánh, mà theo Huấn thị số 5 của Thánh Bộ Phụng Tự - Rô-ma 2001, thì phần Kinh Thánh phải dịch từ nguyên bản Hip-ri (Cựu ước) và Hy-lạp (Tân ước), bản La-tinh chỉ để tham chiếu. (xin tìm đọc

<http://www.simonhoadalat.com/HOCHOI/Phungvu/11HuanThiSo5VePhienDich.htm>).

2) Trước hết ta dùng y nguyên theo bản Vulgata nghĩa là dùng chữ Alleluia.

- Tác giả đưa ra một tiền đề thiếu nền tảng, chưa tìm hiểu kỹ mà đã vội vàng kết luận dùng Alleluia theo ý của mình, có thể coi đây là kiểu ngụy biện. Và hình như tác giả chỉ biết bản Vulgata mà không biết đến bản Nova Vulgata, mà bản mới đã được sửa chữa nhiều.

3) Thứ đến, các nước như Ý, Anh, Mỹ, Pháp đều dùng chữ Alleluia.

- Mỗi nước có ngôn ngữ riêng, và họ phát âm tiếng nước khác theo cách của họ: La-tinh, Ý, và Pháp chữ **H** luôn luôn câm (không đọc) xin xem Văn phạm các ngoại ngữ này. Còn Anh và Mỹ không thống nhất, tùy theo trường phái và họ không đặt nặng vấn đề. Giả như nếu có ai đưa ra 3 trường hợp nhạc sĩ hay ca sĩ người Mỹ dùng Allêluia, thì tôi cũng có thể đưa ra 3 trường hợp người Mỹ hát Ha-lê-lui-a. Có người còn dựa vào nhà soạn nhạc Mozart đã dùng Allêluia để cho rằng Allêluia là đúng, thì phải xem lại tiểu sử về ông, ông chỉ thông thạo tiếng Ý, La-tinh, Pháp và một ít tiếng Anh. Thế thì ông dùng Allêluia là phải rồi! Hơn nữa ông chỉ là thiên tài trong lĩnh vực âm nhạc, nên không thể dựa vào ông để làm tiêu chuẩn cho ngôn ngữ chuyên môn. Tiếng Việt phát âm được chữ **H** tại sao phải bắt chước “người câm”!

4) Trong Larousse, chỉ có ghi Alleluia.

- Larousse là Từ điển tiếng Pháp mà! Còn trong các Dictionary English thường ghi cả hai cách, cũng có tác giả ghi cả hai nhưng thiên về Hallêluja (xem WEBSTER' S NEW WORLD DICTIONARY - 1984). Cũng xin giới thiệu với linh mục-nhạc sĩ Mi Trầm một cuốn từ điển La-tinh rất có thể giá là *Le Grand Gaffiot Latin-Français – Hachette-Livre 2000*, trang 105, cột thứ 2 có ghi cả 2 từ **alleluia, halleluia** [mot hébreu signifiant “louez Dieu”]. Như vậy có nghĩa là tác giả mặc nhiên nhìn nhận cả 2 từ.

5) Trong Từ điển Anh-Việt của trung tâm khoa học xã hội và nhân văn quốc gia viện ngôn ngữ học ghi từ Alleluia, còn Halleluia thì để trong ngoặc.

- Nếu lấy từ điển Anh-Việt của Trung tâm khoa học xã hội và nhân văn... để làm tiêu chuẩn thì không có tính thuyết phục. Lý do rất đơn giản, những danh từ nhà đạo, nhất là những từ chuyên môn thì kẻ ngoại đạo làm sao giải thích chuẩn được, không tin cứ tra từ Catholic mà xem, hoặc từ *the Catholic Church* mà cho nghĩa là *Giáo phái Thiên Chúa giáo*. Hoặc từ *Apocrypha* giải thích không đúng với cách hiểu của người Công Giáo. Và nếu có đề từ *Halleluia* trong ngoặc, có nghĩa là các tác giả chấp nhận cả 2 cách viết!

6) Tuy nhiên, ta dùng Alleluia không phải vì các lý do nêu trên, nhưng lý do chính là vì HĐGM quyết định và đã được Tòa Thánh phê chuẩn.

- Lý do này lại càng hàm hồ, chẳng những thế tác giả đánh giá thấp HĐGM và nài vào uy tín của Tòa Thánh để hù những kẻ yếu bóng vía. Nếu muốn lý do này có giá trị, tác giả phải dẫn chứng cái quyết định kỳ quặc ấy là văn bản nào, số, ngày tháng năm, đăng nào ký? Nếu quả thực Hội Đồng Giám Mục VN đã quyết định thì tại sao trong những bản văn chính thức và đang lưu hành vẫn ghi là Ha-lê-lui-a như tôi đã liệt kê trong bài viết, ở đây ghi lại vẫn tất: -Sách Lễ Rô-ma - Quy Chế Tổng Quát - Lịch Công Giáo năm 2014-2015 - Từ điển Công Giáo 500 mục từ. Thế ra HĐGMVN tự mâu thuẫn hay sao. Còn nếu bảo *Tòa Thánh phê chuẩn thì văn kiện nào, ngày nào?* Chỉ nói trống không thì ai chẳng nói được. Từ Ha-lê-lui-a chỉ là 1 từ trong cả bộ Kinh Thánh, chả lẽ HĐGMVN chỉ dịch được 1 từ này rồi gửi qua Tòa Thánh xin phê chuẩn ư? Thế thì đến bao giờ Tòa Thánh mới phê chuẩn hết cả bộ Kinh Thánh của HĐGMVN. Thực tế Hội Đồng GMVN có giờ đâu để quan tâm đến chuyện này, các ngài còn phải lo xây cất trung tâm này, hội trường kia, rồi tổ chức lễ hội đình đám, họp hành gặp nhau để viết thư chung. Ấy là chưa nói đến một chuyện quan trọng rất thời sự là các giám mục còn phải tham gia phong trào an toàn giao thông nữa đây... Tôi xin ra ngoài đề một chút: Trong cuốn Kinh Thánh “*Lời Chúa cho mọi người*” của Nhóm CGKPV – 2006 và những lần tái bản, ở trang 4, ghi rõ Hội Đồng GMVN chỉ cho phép đọc **ngoài cuộc cử hành phụng vụ**, ấy vậy mà vấn đề an toàn giao thông thì lại hạ bút ký với thánh bộ giao thông vận tải sẽ đưa vào phụng vụ, đặc biệt là bài giảng trong thánh lễ. Chắc rằng các đảng cho rằng chuyện này **không có gì nguy hại** mà còn cảm thấy an toàn!

Phần còn lại không có gì đặc biệt, nhưng có một chi tiết trong lời lưu ý của tác giả: *Ta đừng chỉ viết là Al-lê mà thôi (vì Al-lê-lu mới có nghĩa là Hãy ngợi khen chứ Al-lê thì không có nghĩa chi cả).*

-Al-lê chỉ không có nghĩa chi trong tiếng Việt chứ trong tiếng Hip-ri có nghĩa đầy: Động từ הלל ở infinitive đọc là hallēl có nghĩa là *ca tụng, chúc tụng, ngợi khen*. Còn ha-le-lu là ở dạng chủ động, lối mệnh lệnh, số nhiều (verb piel imperative masculine plural): *Hãy ca tụng!* (<http://www.honganthienchua.org/ThanhCa/HoiDap.html>)

Lời kết

Xin được thay lời kết luận để nói về cách phiên âm từ *Ha-lê-lui-a* vì có một vài ý kiến mà tôi nhận được.

Nhóm CGKPV có đề nghị những nguyên tắc phiên âm sau:

- Cố gắng phiên âm gần với nguyên ngữ Hip-ri hoặc Hy-lạp
- Theo âm gần nhất có trong tiếng Việt
- Tránh những âm không được thanh.
- Có thể dùng phụ âm P ở đầu âm.
- Trong mức độ có thể, phân biệt các phụ âm ở đầu âm: D thay cho Z; Gi thay cho J, Y.
- Dùng gạch nối giữa các âm.

Việc phân tiết các âm của từ *Ha-lê-lui-a* nếu xét về nguyên ngữ Hip-ri thì quả thật âm cuối *a* chưa hợp lý lắm, vì Đức Chúa là yāh. Nên lẽ ra phải phiên âm là *Ha-lê-lu-ya* (hoặc *ja*, hoặc *gia*), chứ không thể *ia*.

Có người đề nghị nên xếp từ này vào nhóm từ không thuần Việt với một vài luật trừ, vì ngôn ngữ nào cũng có ngoại lệ. Nếu có sự điều chỉnh thì cũng không có gì sai với những nguyên tắc trên. Tuy nhiên trong giới hạn của tôi, chỉ xin nêu ra ý kiến cá nhân. Còn việc quyết định thế nào là của những vị có khả năng chuyên môn, hơn nữa là một quyết định mang tính tập thể. Tất cả mọi nỗ lực chỉ nhằm vào việc phục vụ cho dân Chúa sao cho mỗi ngày một tốt hơn, hiệu quả hơn. Ngôn ngữ là phương tiện chứ không phải cứu cánh: “*Văn dĩ tải đạo*” và Thánh Phao-lô còn nói mạnh hơn: “*Vì chữ viết thì giết chết, còn Thần Khí mới ban sự sống.*” (2 Cr 3,6b)

4-12-2014

Nguyễn Tuấn Hoan

Nguồn: Internet E-mail by Nguyễn Tuấn Hoan chuyển

Đăng ngày Thứ Bảy, December 6, 2014
Ban Kỹ Thuật Khóa 10A-72/SQT/ĐĐ, ĐĐ11/TĐ1ND, QLVNCH